

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 336.71

Лінтур І.В., к.е.н., доцент
Мукачівський державний університетТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ БЮДЖЕТУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ
УСТАНОВ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Лінтур І.В. Теоретичні аспекти бюджетування банківських установ у системі фінансового менеджменту. Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню поняття «бюджет», «бюджетування» та «бюджет банку», їхньому значенню у системі управління банківських установ. Також приділено увагу інструментам управління бюджетування у банках. Виокремлено значні переваги та недоліки використання бюджетування у банках.

Ключові слова: бюджет, бюджетування, бюджетування в банку, фінансовий менеджмент, планування.

Линтур И.В. Теоретические аспекты бюджетирования банковских учреждений в системе финансового менеджмента. Статья посвящена теоретическому обоснованию понятия «бюджет», «бюджетирование» и «бюджет банка», их значению в системе управления банковских учреждений. Также уделено внимание инструментам управления бюджетирования в банках. Выделены значительные преимущества и недостатки использования бюджетирования в банках.

Ключевые слова: бюджет, бюджетирование, бюджетирование в банке, финансовый менеджмент, планирование.

Lintur I.V. Theoretical aspects of banking institutions in the budgeting system of financial management. The article is devoted to theoretical substantiation of the concept of «budget», «budgeting» and «budget bank», their importance in the management of banking institutions. Also paid attention management tools budgeting in banks. Thesis there is determined significant advantages and disadvantages of budgeting in banks.

Keywords: budget, budgeting, budgeting bank, financial management, planning.

Постановка проблеми. Сучасна економіка будь-яких країн світу неможлива без функціонування банківської системи. Ефективний та якісний розвиток банківської системи держави відбувається завдяки високому рівню фінансового менеджменту у банках. Бюджетування як інструмент фінансового менеджменту забезпечує визначення конкретних показників для досягнення стратегічних і тактичних цілей, які ставить перед собою банк.

Актуальність даної проблеми, її теоретична і практична значущість обумовили вибір теми, мету і завдання статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляду питань бюджетування в банках присвятили свої роботи такі зарубіжні науковці: С. Альтер, М. Ендрюс, І.А. Клочков, А.М. Лузін, М.В. Панов. Вітчизняні науковці також займалися питаннями впровадження та використання бюджетування, серед них: Т.С. Смовженко, О.М. Тридід, Б.В. Самородов, Н.П. Погореленко, О. Васюренко, Ю. Овдій, Л. Примостка, Т. Савченко, Є. Стоянова, Л. Сухарева, М. Тарасюк, А. Харко, В. Хруцький, А. Шеремета, Н. Шульга та ін.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування підходів щодо визна-

чення бюджетування банків, ефективності бюджетування банків у системі фінансового менеджменту, а також виокремлення недоліків та переваг банківського бюджетування.

Виклад основного матеріалу. Фінанси як самостійна сфера людської діяльності й економічна категорія сформувалися на кілька століть раніше, але поступово бюджетні відносини стали головними у фінансових і фактично виокремилися в самостійну галузь науки та практичної діяльності уже наприкінці XIX – початку XX століття.

Сьогодні під терміном «бюджет» розуміють кілька понять. Зважаючи на багатозначність цього терміна, звернемо увагу на декілька трактувань цього терміна [7, с. 265-266].

Бюджет – це кількісне вираження плану, що характеризує доходи і витрати на певний період та капітал, який потрібно залучити банку для того, щоб досягти запланованої мети, не зазначаючи при цьому напрям реалізації бюджету [9]. Ф. Нітті підкреслює, що «в бюджеті повинні бути показані всі доходи і всі витрати без усіляких приховувань або таємничих визначень». Проте Д. Боголепов звертає увагу на період складання бюджету та на планування бюджету: «У сфері державного господарювання під бюджетом розуміємо передусім сукупність доходів і витрат протягом певного періоду, по-друге, визначений у цифрах план ведення державного господарства, установлений на майбутній бюджетний період, і закон, згідно з яким стягуються доходи і здійснюються витрати» [7, с. 267]. Науковці І. Сало та О. Криклій визначають бюджет як фінансовий план, що охоплює усі напрями діяльності та дає змогу порівнювати усі понесені витрати й отримані результати на майбутній період у цілому та за окремими періодами [8].

Отже, поняттю «бюджет» властивий широкий спектр підходів щодо його визначення. Розглянувши різні трактування науковців цього терміна, висувається таке узагальнене визначення поняття «бюджет банку».

Бюджетування в банку – це процес планування майбутніх доходів і видатків банку (окремих підрозділів) та оформлення його результатів у вигляді системи бюджетів. За допомогою бюджету досягається збалансо-

ваність видатків банку й обсягів та ефективності проведених операцій, рівномірно розподіляються видатки з метою безперебійної роботи банку на усіх ділянках, визначаються оптимальні розміри витрат для досягнення найкращих фінансових результатів тощо [6].

Ефективне бюджетування у банках є показником високого рівня фінансового менеджменту у банках. Основний принцип фінансового менеджменту полягає в тому, що максимізація вартості акціонерного капіталу є ключовим пріоритетним завданням. Усі банки – це корпорації, акціонери яких зацікавлені у зростанні вартості акціонерного капіталу і доходу за ним. Якщо цього не відбувається, інвестори можуть забажати позбутися акцій, і тоді банк відчуватиме труднощі при залученні нового капіталу для забезпечення свого зростання в майбутньому. Тому очевидно, що банківські менеджери мають прагнути максимізувати вартість акціонерного капіталу при збереженні прийнятної рівня ризику за своїми операціями [2].

Планування, будучи однією із найважливіших функцій банківського менеджменту, створює основу для розвитку управлінського процесу, визначає його мету, перспективи, встановлює певну послідовність дій, вибір методів і засобів діяльності, їх необхідні пропорції.

Фінансове планування – це процес, який забезпечує перетворення цілей, завдань банку і заходів щодо їхнього виконання в конкретні абсолютні та відносні показники і нормативи, відповідно до яких необхідно здійснювати управління банком у планованому періоді. Фінансове планування і бюджетування здійснюється за двома напрямками:

- розробка показників, нормативів, лімітів для банку в цілому, із поділом за окремими видами банківських операцій;
- підготування функціональних планів і бюджетів, тобто бюджетів окремих підрозділів банку. Таким чином, підрозділ банку, для якого може бути складений окремий бюджет і передбачений контроль за його виконанням, є бюджетним центром або центром відповідальності.

Взаємозв'язок цих напрямів полягає в тому, що на основі бюджетів окремих

підрозділів визначається ставка розподілу їхніх видатків за окремими видами банківських операцій. Це дає можливість визначити нормативну калькуляцію собівартості того чи іншого виду банківських операцій [5].

Фінансове і бюджетне планування є частиною планування, яке створює уявлення про банк і перспективи його розвитку.

Шляхом фінансового планування і бюджетування здійснюється деталізація довгострокового плану, що в межах загальної стратегії і тактики визначає завдання на коротші терміни в кількісному вираженні.

Фінансовому плануванню передують поглиблений внутрішній аналіз фінансового стану банку, фінансових результатів його діяльності та ефективності операцій і заходів, що проводяться [1].

Результатом процесу планування є створення плану як документа, що регламентує і спрямовує подальший розвиток банку (рис. 1):

Фінансовий план банку складається за формою згідно з додатком на кожен наступний рік з поквартальною розбивкою і відображає очікувані фінансові результати у запланованому році.

Фінансовий план банку повинен забезпечувати отримання балансового прибутку, розмір якого не може бути менше, ніж прогнозний показник поточного року, розрахований на базі фактично досягнутих показників I кварталу поточного року та прогнозних показників II, III і IV кварталів поточного року. Фінансовий план банку також містить довідкову інформацію щодо фактичних показників минулого року.

У разі зменшення балансового прибутку та збільшення операційної рентабельності порівняно з прогнозними показниками поточного року банк обов'язково подає також обґрунтування причин такого зменшення та збільшення відповідно. До проекту фінансового плану банку додається аналітична довідка щодо показників фінансового плану, з обов'язковим порівнянням показників з двома попередніми роками [1].

Якість плану можна оцінити, перевіряючи відповідність його розглянутим далі вимогам, що ставляться до науково обґрунтованого і документально зафіксованого плану:

- відповідність обраній стратегії банку;
- об'єктивна оцінка ситуації, що склалася;

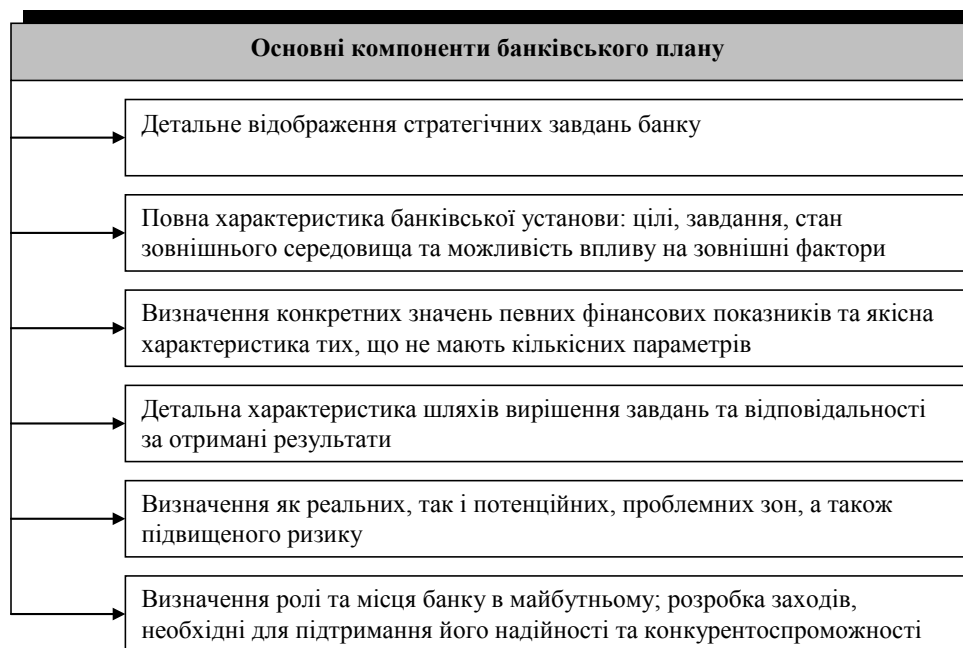

Рис. 1. Компоненти банківського плану [4, с. 33]

- узгодження з можливостями та наявними ресурсами;
- відповідність стилю керівництва банком;
- внутрішня сумісність усіх планів;
- реальність;
- розгорнутий опис заходів та строків їх виконання;
- опис очікуваних результатів;
- наявність великого обсягу фактичного матеріалу, розрахунків, прогнозів.

На відміну від фінансового планування, бюджетування дає можливість визначати собівартість банківських послуг, рівень прибутковості як її окремих бізнес-центрів, так і банку в цілому.

Проте використання бюджетування у банках надає такі переваги для банківської установи:

- основні бюджети банку дають змогу пов'язати стратегічні і тактичні плани розвитку банку;
- з'являється можливість координації та маневрування діяльністю структурних підрозділів банку;
- покращується обмін інформацією всередині банківської установи;
- можливість оперативного аналізу сильних та слабких сторін діяльності банку;
- можливість впливати на мотивацію персоналу через орієнтацію на досягнення цілей банку;
- покращується контроль за виконанням поставлених цілей, можливість порівняти досягнуті та заплановані результати діяльності банку;
- аналіз бюджетів різних рівнів дає можливість вносити вчасні корективи у банківську діяльність.

Поряд із позитивними сторонами бюджетування у банку існують і недоліки, до яких можна віднести:

- витрати на підготовку кваліфікованого персоналу;
- складність вибору оптимальної системи бюджетування для конкретного банку;

- занадто високу вартість використання систем бюджетування;
- можливість невідповідності бюджетування та стратегії розвитку;
- виникнення суперечностей між необхідністю виконати нормативні показники та наявністю ресурсів для стимулювання;
- складність та тривалість складання бюджету [3].

Таким чином, банк, аналізуючи переваги та недоліки використання бюджетування, приймає рішення щодо характеру бюджетування у власній системі управління. Для ефективного бюджетування банків потрібно приділити значну увагу показникам, які беруться до уваги в процесі складання бюджетів банку, оскільки за їхньою допомогою банк може оцінити ефективність своєї роботи в цілому та прогнозувати її на перспективу.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, у статті розглянуто теоретичні аспекти бюджетування банківських установ у системі фінансового менеджменту. На основі досліджень науковців запропоновано узагальнене визначення поняття «бюджет банку», що дає змогу врахувати специфіку використання цього інструменту планування та управління у банківській установі. Також з'ясовано, що фінансове планування є не тільки невід'ємною частиною процесу планування, а й важливою частиною фінансового менеджменту, оскільки воно визначає низку оперативних параметрів для банку в цілому і для усіх підрозділів зокрема, на підставі яких може проводитися щомісячна перевірка.

Вивчення переваг та недоліків бюджетування дозволяє банкам прийняти рішення щодо необхідності впровадження бюджетів у свою діяльність. Проте на шляху до побудови ефективної системи банківського бюджетування доводиться долати фінансові, організаційні, психологічні та управлінські проблеми. Отже, подальші наукові дослідження щодо цієї проблеми повинні стосуватися розробки конкретних механізмів упровадження та удосконалення бюджетування в банках України.

Список літератури:

1. Бушуєва І.В. Комплекс задач планування в комерційних банках // Формування ринкових відносин в Україні (укр.). – 2002. – № 4. – С. 35-41.
2. Волошин І.І. Модель швидкого зростання банку // Банківська справа (укр.). – 2004. – № 5. – С. 24-31.
3. Гаряга Л.О. Концептуальні засади бюджетування у банках України / Л.О. Гаряга [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1680>.
4. Довгань Ж.М. Фінансовий менеджмент в банку. Навчально-методичні матеріали для студентів спеціальності «Банківська справа» денної та заочно-дистанційної форм навчання. – Тернопіль : ТНЕУ, 2010. – 205 с.
5. Зайцева І.П. Організація інформаційного забезпечення бюджетування у комерційному банку // Формування ринкових відносин в Україні (укр.). – 2006. – № 1. – С. 93-96.
6. Неклюдова Т.М. Методи та підходи до бюджетування у банківських установах України / Т.М. Неклюдова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/415/1/Neklyudova004.pdf>.
7. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн : навч. посіб. – К. : Знання-Прес, 2002. – 495 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
8. Сало І.В. Фінансовий менеджмент банку : навч. посібник / І.В. Сало, О.А. Криклій. – Суми : Університетська книга, 2007. – 314 с.
9. Хорнгрен І.Т. Бухгалтерський облік: управлінський аспект / І.Т. Хорнгрен, Дж. Фостер ; пер. з англ. за ред. Я.В. Соколова. – М. : Фінанси і статистика, 1995. – 416 с.